

1015

Լ Ի Ն Ի Ն Ք

ԱՌՈՂՋ 3ԵՎ ՈՒԺԵՂ

ՄԱՍ ԱՌԱՋԻՆ

613

Տ - 22

ԽՍՀՄ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐԻ ԿԵՆՏՐՈՆԱԿԱՆ ՀՐԱՏԱՐԱԿԶՈՒԹՅՈՒՆ
Մ Ո Ս Կ Վ Ա 1926

613
b-22

ար

Ն. Կ. ՏԱՅԼԿՆԵՐ

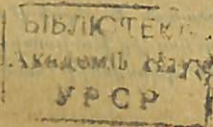
Լ Ի Ն Ի Ն Ք ԱՌՈՂՋ ՅԵՎ ՈՒԺԵՂ

ՄԱՍ ԱՌԱՋԻՆ

Պետական Գիտական Խորհրդի Ման-
կավարժ. Սեկց. կողմից թույլատրված
և I աստիճանի դպրոցներին համար:

22467

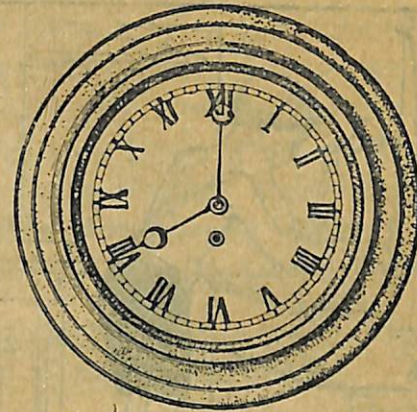
Напечатано в типографии Госиздата
„Красный Пролетарий“. Москва,
Пименовская ул., д. № 16,
в количестве 4000 экз.
Главлит № 64087

45350 1-11

9526-53

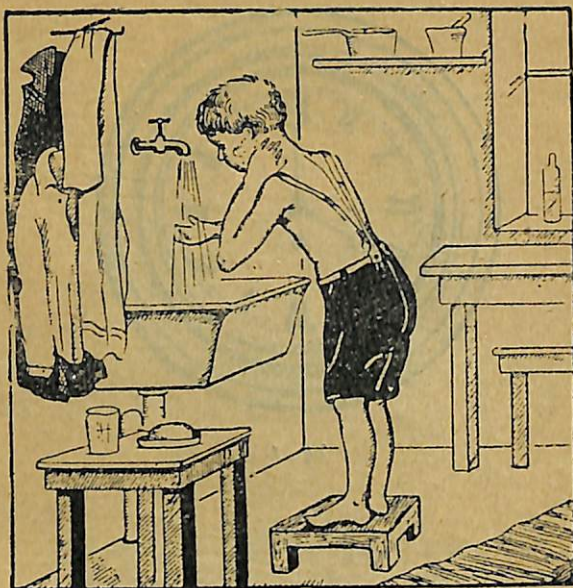
Նկ. 1.

ԱՌԱՎՈՏՅԱՆ.

Ժամի ութն է: Սուրիկը զարթնում է, ձգվում:
Վեր կենալ չի ուզում: Մայրը ջուր է յեփում
թեյի համար: Հայրը արդեն զնացել է գործարան:
Քույրը՝ Նազիկը լվացվում է:—Վեր կաց. մի՛ ծուլա-
նար,—ասում է քույրը յեղբորը.—հենց վոր զարթ-
նում ես՝ պետք է վեր կենաս. անկողնից: Յերկար
պառկելուց՝ մարդու մկանները թուլանում են, ու
մարդ առույգ չէ լինում»:

Ու Նազիկը մոտեցավ Սուրիկին, դեն ձգեց վեր-
մակը, և նա ստիպված վեր կացավ:

Գնաց Սուրիկը խոհանոց, ձեռքերը, յերեսը, վի-
զը, ականջները լվաց, բերանը փոփոցեց: Ուզում էր

Նկ. 2.

առանց սապոնի լվացվել, բայց մայրը վրա հասավ.— «Ձե, սիրելիս, եղպես չեղավ, սապոնով պետք է լվացվել. և անլվա ձեռքերդ աչքերդ մի՛ տար. աղանջներդ ել, վիզդ ել սապոնով լվա»։— Յեվ Սուրբիկը շատ մաքուր լվացվեց։

Թեյ խմեց, կերավ։ Վերադառնալու ղեռ յերեկոյան եր մաքրել. հագավ ու դուրս յեկավ տանից։ Արագարագ քայլում եր ձյունի վրա և մաքուր ողը ազահուլթյամբ շնչում։

ԱՌՈՂՋ Ե ՆԱ, ՈՎ ԿԱՆՈՒՆ Ե ՎԵՐ ԿԵՆՈՒՄ.

ԱՄԵՆ ՇԱԲԱԹ ՄԵՆՔ ԲԱՂՆԻՍ ԵՆՔ ԳՆՈՒՄ.

Ամեն որ պետք է սառը ջրով լվացվել։ Ով սառը ջրից չի վախենում, նա չի մրսի։ Շաբաթը մեկ անգամ պետք է բաղնիս գնալ կամ վաննայում, տաշտում լողանալ տաք ջրով, սապոնով։ Լվացվելուց հետո պետք է կտրել ձեռքերի և վոտների յեղունգները։ Լողանալուց հետո գլուխը պետք է մանր սանրով սանրել, մաքուր սպիտակեղեն հագնել։

ՄԱՅՐԻԿ, ՄԻ՝ ԲԱՐԿԱՑԻՐ, ՎՈՐ ՅԵՍ ՇԱՏ ՍԱՊՈՆ ԵՄ ԳՈՐԾԱԾՈՒՄ.

Առաջ յես շտա՛պ ևյի լվացվում և առանց սապոնի։ Այժմ սովորել եմ ամեն որ աղանջներս ու վիզս ել սապոնով լվանալ։ Ուտելուց առաջ ձեռքերս լվանում եմ սապոնով։ Բնելուց առաջ վոտքերս ել եմ հաճախ լվանում։ Ձե՛ վոր վոտքերը ամենից շատ են կեղտոտվում։ Իսկ շաբաթ որը ամբողջովին, ինչպես պետք է լվանում եմ։ Պատահում եր, վոր մայրս ասում եր.— «Սապոն շատ մի՛ փչացրեք, սապոնը թանգ է»։ Իսկ յես նրան պատասխանում եյի.— «Շ՛, մի բարկացիր, սապոնը— առողջություն է. քանի շատ սապոն գործածենք, ենքան առողջ կլինենք»։ Այնուհետև մայս այլևս վոչինչ չեր ասում։

ՅԵՍ ԻՆՁԻՑ ԽԼԱՑԱ.

Սկսեցի վատ լսել։ Հետո խոսում են՝ լավ չեմ հասկանում, չեմ լսում։ Մայրս ինձ տարավ բժշկի մոտ։ Բժիշկը քննեց աղանջներս և ասաց.— «Այ փոքրիկ, աղանջներիդ անցքերը կեղտից բուլրովին բռն-

վել են»։ Յեւ չա սողան լուծեց տաք ջրի մեջ ու դրանով ականջներս լվաց։ Յերբ վերջացրեց, ասաց. — «Մարդկանց ականջների անցքերում շարունակ կեղտ ե գոյանում. ով իր ականջները չի մաքրում, եղ կեղտը շատանում, ամրանում եւ խցանի պես անցքերը փակում ու մարդ լավ չի կարողանում լսել։ Զի կարելի այդպես փնթի լինել»։ Լվանալուց հետո՝ յես սկսեցի լավ լսել։

ԻՆՉՊԵՍ ԵՐ ՆԱԶԻԿԸ ՏԱՆԸ ԱՇԽԱՏՈՒՄ, ՅԵՐԲ ՍՈՒՐԻԿԸ ԴՊՐՈՑ ԵՐ ԳՆՈՒՄ.

«Դե, Նազիկ. սենյակը կարգի բեր, յես գնում եմ շուկա գնումներ անելու», — ասաց մայրը և դուրս

Նկ. 3.

գնաց։ Նազիկը բաց արեց ոդանցքը և մի լավ թափ տվեց անկողինը։ «Անկողնում մենք անց ենք կացնում տասը ժամ. չա մեր յերկրորդ բնակարանն ե. չա պետք ե մաքուր լինի», — հիշեց Նազիկը այն պլակատը, փոր կարդացել եր դպրոցում։ Հետո չա ամանները լվաց տաք ջրով։ Ավելը թրջեց, թափ տվեց և հատակը մաքրեց։ Հետո շորը մի քիչ թաց արեց ու դրանով փոշին մաքրեց։

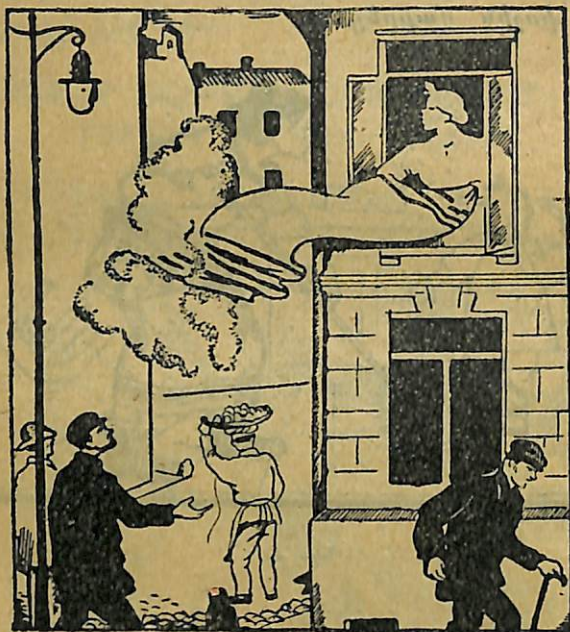

Նկ. 4.

ՀԱՏԱԿԸ ՉՈՐ ԱՎԵԼՈՎ ՉՍՐԲԵՍ:
 ՉՈՐ ԱՎԵԼՈՎ ՍՐԲԵԼՈՎ՝ ՓՈՇԻ ՅԵՄ ԲԱՐՁՐԱՅՆՈՒՄ:
 ՓՈՇԻՆ ԹԱՅ ՇՈՐՈՎ ՍՐԲԻՐ:
 ՓՈՇՈՒ ՄԵՋ ԿԱՐՈՂ Ե ՎԱՐԱԿ ԼԻՆԵԼ:
 ՓՈՇԻՆ — ԱՌՈՂՋՈՒԹՅԱՆ ԹՇՆԱՄԻՆ Ե:

ԶԳՈՒՇԱՅԻՐ ՓՈՇՈՒՑ:

Գարնանն ու աշնանը տանտիկիները թափ են տալիս գորգերը, կապերտները, վերմակները, ներքնակները և այլն: Յե՛վ այդ անելիս ահագին փոշի յե բարձրանում:

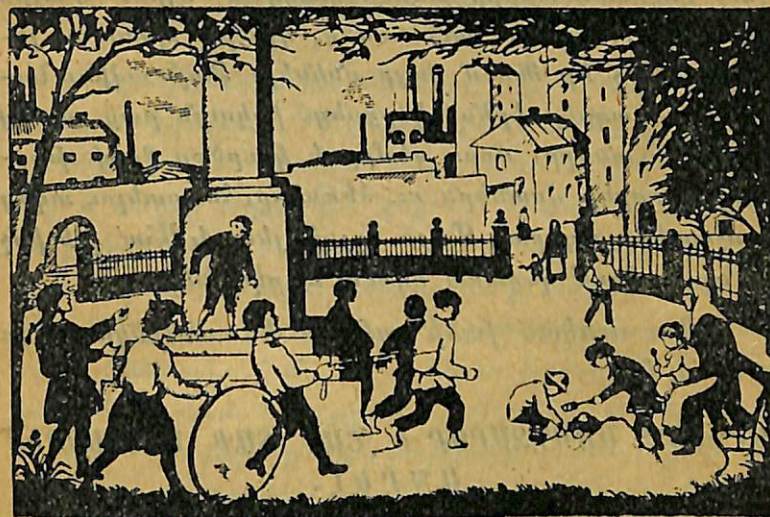

Նկ. 5.

Պետք է այդ թափ տալ բնակարանից հեռու: Այդ աշխատանքի միջոցին չպետք է խոսել, վոր փոշին բերանը չընկնի: Իսկ յերեխաները այդտեղ չպետք է լինեն:

ԹԱՐԾ ՈՂԸ ՏԱՐՎԱ ԲՈՂՈՐ ՅԵՂԱՆԱԿՆԵՐԻՆ ԵՒ ՈԳՏԱԿԱՐ Ե.

«Նազիկ,—ասաց մայրը՝ շուկայից վերադառնալով,—աշնանը, յերբ խոնավ է և անձրևային, ողանցքը չպետք է բաց անել»:—«Վո՛չ, մայրիկ,—պատասխանեց Նազիկը,—բոլոր յեղանակներին ել պետք է մաքրել սենյակների ողը: Փակ բնակարանում ողը շատ է կեղտոտվում»:—«Իսկ փողոցում վո՞րտեղից է թալմ ող գոյանում»:—«Փողոցում վոչ առաստաղ կա և վոչ ել պատեր: Քամին է բերում ողը դաշտից և անտառից: Բույսերն այնտեղ ողը մաքրում են: Այնտեղ վոչ գործարանային ծխնելուղներ կան և վոչ ել մարդիկ,—ողը մաքուր է: Պետք է խնդրել

Նկ. 6.

հայրիկին, վոր հարց բարձրացնի խորհրդում՝ մեզ մոտ
ինչքան կարելի է շատ ծառեր տնկեն ե կանաչ հրա-
պարակներ լինին: Ողբ մաքուր և առողջարար կլինի:

ՎՈՐՔԱՆ ՇԱՏ ԱՅԳԻՆՆԵՐ,
ՎՈՐՔԱՆ ՇԱՏ ԿԱՆԱՉ ԱՆԿՅՈՒՆՆԵՐ,
ԱՅՆՔԱՆ ՇԱՏ—ԱՌՈՂՋ ՅԵՐԵՆԱՆՆԵՐ:

ՄԱՅՐՍ ԻՆՁՈՒ ԻՐԵՆ ՎԱՏ ԶԳԱՅ.

Մայրս գնացել եր մեր հիվանդ հարկանին այ-
ցելության: Հիվանդը պառկած եր փոքրիկ սենյա-
կում, ուր շատերն եյին հավաքվել. վոմանք յեկել
եյին առողջութունն հարցնելու, վոմանք ել ոգնե-
լու: Լուսամուտները ամուր փակված եյին: Մայրս
իրեն վա՛տ գգաց: Գունատվեց, գլուխը պտույտ յե-
կավ և քիչ եր մնում վայր ընկներ: Չայն տվինք Նա-
զիկին: Նազիկը իրեն չկորցրեց. իսկույն բաց արավ
լուսամուտները, մորս դեմքը և կուրծքը ջրով թըր-
ջեց, արորեց վոտներն ու ձեռները, հոտոտելու տվեց
նաշատիրի սպիրտ: Մայս ուշքի յեկավ: Ահա՛ թե ինչ
ե նշանակում կեղտոտ ողում անցկացնել:

Դու որեկան ֆանի՞ անգամ ես սեւեռակիդ ողոր
մախում:

ԱՐԴՅՈՒՔ ԱՌՈՂՋԱՐԱՐ Ե ՇԱՏ ՏԱՔ ՍԵՆՅԱԿՈՒՄ
Ա Պ Ր Ե Ն .

«Հիմա, Նազիկ,—ասաց մայրը,—յես կվառեմ
վառարանը»: —«Մայրիկ, յես արդեն վառել եմ՝ յերբ

դու շուկա եյիր գնացել»: —«Հապա ինչո՞ւ լավ տաք չե՞ս:
—«Այսուհետեւ, մայրիկ, յես թույլ չեմ տա, վոր սեն-
յակը բաղնիս դարձնես: Բժիշկը մեզ բացատրեց, վոր
տաք ոգին սովորելը վնասակար ե, —մարդ դրանից
նազուկանում ե և շո՛ւտ ե մրսում: Իսկ յես ու Սու-
րիկը ուզում ենք առողջ մեծանալ, ամրապինդ լինել,
վոր փոխարինենք քեզ ու հայրիկին»: —«Ահա՛ թե ինչ,
ձվերն հավին խե՛լք են սովորեցնում», — ժպտալով
ասաց մայրը:

Դուք ճանր քերմաշափ ունե՞ք:

Քերմաշափը ֆա՞նի աստիճան ե ցույց տալիս ճա-
նր յե՛վ դպրոցում:

ԶԵՐՄԱՉԱՓԻ ՄԱՍԻՆ.

Տաքությունից մարմինները լայնանում են, իսկ
ցրտից — սեղմվում: Դուք յերբեիցե տեսե՞լ եք սնդիկ.
դա լեցնում են ապակյա խողովակի (նեղքե՛ր՝ լայն)
մեջ և անցքը բոլորովին գոցում: Խողովակը կպցնում
են քանոնի վրա և խրում ձյունի մեջ: Սնդիկը ցըր-
տից սեղմվում ե և իջնում խողովակի ներքե՛ր մասում:
Գանոնի վրա ա՛յն տեղում, ուր սնդիկը կանգ ե առ-
նում, նշանակում են գերու: Հետո խողովակը հանում
են և հետզհետե տաքացնում: Սնդիկը բարձրանում
ե: Յեթե խողովակը զգուշությամբ բռնենք յեփ յե-
կող ջրի գոլորշու վրա, սնդիկը խողովակով վեր կբարձ-
րանա և այնուհետե կանգ կառնի, այլեւ չի բարձ-
րանա: Այն տեղը, մինչև վորտեղ նա բարձրացել եր,

Նկ. 7.

նշանակում են 100 թվով: Այնուհետև քանոնի այդ մասը — զերոյի և 100-ի միջև յեղած տարածությունը — բաժանում են 100 հավասար մասերի: Ամեն մի մասը կոչվում է աստիճան (գրադուս): Այդպիսի բաժանում ունեցող ջերմաչափը կոչվում է Յեյլսի ջերմաչափ: Դասարանում պետք է լինի 13 աստիճան: Դրանից ավելի բարձր աստիճանի տաքության մեջ քնեղն ելավ չէ: Յեթե ջերմաչափը դնենք մեր թևի տակ (իսկ դրա համար շինում են ուրիշ տեսակի ջերմաչափեր), ապա կտեսնենք, վոր առողջ մարդու տաքությունը ցույց է տրվում 37 աստիճան: Իսկ յեթե սնդիկը 37 աստիճանից ավելի յե բարձրանում, այդ նշանակում է, վոր մարդ տկար է:

Նկ. 8.

ԴՊՐՈՑՈՒՄ.

ՍՈՒՐԻԿԸ — ՈՐԱՊԱՀ.

Այսօր Սուրիկը դասարանում որապահ է: Պետք է վաղ գնալ դպրոց և բոլոր յերեխաներին նայել, թե արդյոք մաքուր են ձեռները, ականջները, վիզը, հագուստը. արդյոք բոլորն ել ունեն թաշկինակներ կամ մաքուր շորի կտորներ՝ թաշկինակի փոխարեն: Պետք է նայել, թե արդյոք դասարանի ողջ մինչև 13 աստիճան է տաքացել. դասամիջոցներին ողանցքը պետք է բաց անել: Այսօր աշակերտներին պետք է ծաղիկ

Նկ. 9. Զեններ.

պատվաստել: Շա՛տ գործ ունի կատարելու և որապահ
Սուրբիկը:

Ո՞վ ե ԶԵՆՆԵՐԸ, ՅԵՎ ԻՆՉՈ՞Ւ ՀԱՄԱՐ ԵՆ ԾԱՂԻԿ
ՊԱՏՎԱՍՏՈՒՄ.

Տասնութերորդ դարի վերջերին ապրում եր ան-
գլիացի մի բժիշկ, Զեններ անունով: Նա մարդկանց
սովորեցրեց կռվել ծաղիկի դեմ, վորից այնքա՛ն շատ
մարդիկ եյին մեռնում: Ծաղկով հիվանդացած մար-
դու մարմնի վրա գոյանում են փոքրիկ հանգուցներ.
դրանք դառնում են բշտիկներ և լցվում թաքախով:

Դուք, անշուշտ, տեսած կլինեք մարդիկ՝ քոնված դեմ-
քերով: Նրանք հիվանդացել են ծանր հիվանդությամբ
— ծաղկով, վորից հետո նրանց դեմքին մնացել ե հի-
վանդության հետքը, վոր այլանդակում ե նրանց յե-
րեսները:

Զենները ծաղիկ պատվաստեց հորթին: Հորթը
հիվանդացավ և առողջացավ: Հորթի ծաղկի հեղուկը
Զենները հավաքեց սրվակի մեջ և դրանով սկսեց պատ-
վաստել այն մարդկանց, վորոնք այդ հիվանդությամբ
դեռ չեյին հիվանդացել: Այդ դեպքում բշտիկներ են
գոյանում միայն պատվաստած տեղում: Յե՛վ դրա-
նից հետո մարդ յոթը տարի այլևս չի հիվանդանում
ծաղկով: Դրա համար ել՝ նախազգուշողական պատ-
վաստ պետք ե կատարել ամեն 7 տարի:

Քեզ խա՛նի անգամ եմ ծաղիկ պատվաստել:

ՄԱՔՐՈՒԹՅԱՆ ՅԵՎ ԱՌՈՂՋՈՒԹՅԱՆ ԱՆԿՅՈՒՆԸ:

Բժիշկը որապահին առաջարկեց մեծ դասամիջո-
ցին ընդհանուր ժողով գումարել: Սարգսյանին մենք
ընտրեցինք նախագահ: Բժիշկը խոսք խնդրեց և սկսեց
խոսել այն մասին, վոր անհրաժեշտ ե ունենալ մաք-
րության և առողջության անկյուն: Մենք վորոշեցինք
ինքներս պատրաստել պլակատներ և դիազրամներ:
Հանձնարարեցինք կազմել աղյուսակ՝ թե ո՞վքեր են
ատամները մաքրում: Մեր դասաընթացում կան 19 աշա-
կերտ: Բոլորին հարցրեցի: Դուքս յեկավ, վոր՝

4	ԱՏԱՄՆԵՐԸ ՅԵՐ- ԲԵՔ ԶԵՆ ՄԱՔ- ՐՈՒՄ
5	ԱՏԱՄՆԵՐԸ ՄԱՔՐՈՒՄ ԵՆ ՄԻԱՑՆ ՅԵՐԲԵՄՆ- ՅԵՐԲԵՄՆ
10	ԱՏԱՄՆԵՐԸ ՄԱՔՐՈՒՄ ԵՆ ԱՄԵՆ ՈՐ

Դրանից ել՝ այդ չորս աշակերտների առամները կեղտոտ են: Բժիշկն ասաց, վոր ծնողական ժողովին պետք է առաջարկել, վոր բոլորն ել իրենց յերեխա-
ների համար գնեն առամի խողանակ և կավիճի
դաած փռլի:

Բացահրի՛ր, քե Սուրիկն ի՞նչպես ե յափեղ վերե-
վի 3 աղյուսակները:

ԱՀԱ՝ ԻՆՉՊԻՍԻ ՊԼԱԿԱՏՆԵՐ ՊԵՏՔ Ե ԿԱԽ ՏՐՎԻՆ
ՄԵՐ «ՄԱՔՐՈՒԹՅԱՆ ՅԵՎ ԱՌՈՂՋՈՒԹՅԱՆ
ԱՆԿՅՈՒՆՈՒՄ».

1. ԼՈՒՅՄՆ ՈՒ ՈՐԸ ԱՆՀՐԱԺԵՇՏ ԵՆ,
ԱՌԱՆՑ ԴՐԱՆՑ ՄԱՐԴԻԿ ՀԻՎԱՆԿ ԵՆ.

2. ԲԱՑ ԱՐԱ ԱՄԱՌԸ ԼՈՒՍԱՄՈՒՏԸ,
ԻՍԿ ԶՄԵՌԸ—ՈՐԱՆՑՔԸ.

3. ՀԱՏԱԿԸ ՍՐԲԵԼԻՍ—ՅԵՐԲԵՔ ՓՈՇԻ ԶԲԱՐՁՐԱՑՆԵՍ.

4. ՔՆԵԼՈՒՑ ԱՌԱՋ ՅԵԹԵ ՄԱՔՐՈՐ ԼՎԱՅՎԵՍ.
ԴՈՒ ՄԻՇՏ ԱՌՈՂՋ ԿԼԻՆԵՍ.

5. ՎԱՐԱԿԸ ՏԵՍԱՆԵԼԻ ԶԵ, ԲԱՅՑ ԶԵՌԲԵՐԻՆ ԿՊՉՈՒՄ Ե.

Ձեր դասարանում կա՞ «մաթրոքյան յեղ առող-
ջոքյան անկյուն»:

Ի՞նչպիսի պրակասներ կան այնտեղ կախ տված.

Նկ. 10.

«ԻՆՉՊԵՍ ԱՊՐԵՆՔ, ՎՈՐ ԱՍՈՂՋ ԼԻՆԵՆՔ»:

Այսպես ե կոչվում մեր պատի - լրագրի այն մա-
սը, վոր հատկացված ե առողջության վերաբերյալ
հարցերին: Ահա՛ թե ի՞նչ ե նրանում գրված.—

ՅԵՍ ԱՌՈՂՁ ԵՄ.

Ձեռքերս մաքուր են, յեղունգներս մաքուր են. ատամներս մաքրությունից սպիտակ փայլ են տալիս. գլուխս մանր սանրով միշտ խնամքով սանրում եմ: Բերանս փակած՝ քթածակերովս ազատ շնչում եմ և կուրծքս լիովին մաքուր ող և ներշնչում: Ճամբա յեմ գնում գլխաբաց. ուշադրություն չեմ դարձնում անմիտ խոսքերի—թե կարող եմ մրսել. մանկությունից եմ յես ընտելացել այսպես ապրել. առավոտյան ցողին, վոտաբորիկ յես դպրոց եմ վազում: Յես չեմ վախենում դաշտի քամուց, վորի հովին յես ավելի՛ թեթև յեմ շնչում, իսկ սենյակի նեխված տաք ողը յես յերբեք տանել չեմ կարողանում: Ապա ո՞վ կցանկանար հետևել իմ որինակին:

ՇԱՏ ՏԱՔ ՄԻ ՀԱԳՆՎԻՐ.

Ամառը յես ման եմ գալիս վոտաբորիկ և գլխաբաց: Վիզս և կուրծքս շատ չեմ փաթաթում նաև ձմեռը: Յերբ ցուրտ է, վոտնաման եմ հագնում, վոր վոտքերս չսառչեն ու չթրջվեն: Յես մանկությունից եմ ընտելացել թեթև հագնվել և լվացվում եմ սառը ջրով: Դրա համար ել ուրիշների նման յես ամեն մի թեթև քամուց չեմ մրսում:

ՅԵՍ ԲԵՐԱՆՍ ՁԵՄ ԴՆՈՒՄ ՎՈՉ ՄԱՏՍ, ՎՈՉ ՄԱՏԻՏ, — ՅԵՎ ՎՈՉ ՄԻ ԲԱՆ, ՎՈՐ ԿԱՐՈՂ Ե ԿԵՂՏՈՏ ԼԻՆԵԼ.

Մատերով մենք ամեն ինչ բռնում ենք, մեր մատերը ամեն ինչի դիպցնում. և՛ դռներին, և՛ կառավի

Նկ. 11.

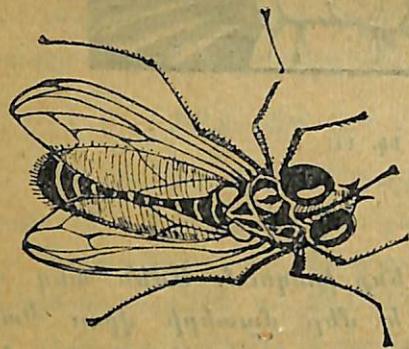
մազերին, և՛ հողի հետ ենք խաղում: Ամեն տեղ — փոշի յե, վոր անցնում է մեր մատերի վրա: Կան այնպիսի յերեխաներ, վորոնք սիրում են մատը բերանը դնել և յեղունգները կրծել, կամ մատիտն են բերանը տանում ու կրծում. այդ միջոցին նրանք փոշու հետ միասին իրանց բերանն են տանում վարակը ու կուլ տալիս:

Ձեր դասարանում, հոգուս աղյաս յերեխաների, դուք նշանակե՞լ եք տղանի՞ նրանցից, ով կրծում է յեղունգները կամ մատիտը:

Ինքնուրույն և զննողական օրնափոխությունները Յեվ
Ինքնուրույն և զննողական օրնափոխությունները Յեվ

ՃԱՆՃԱՐԸ, ՎՈՋԻՆՆԵՐԸ, ԼՎԵՐԸ, ԲԱՂԼԻՆՋՆԵՐԸ, ՄՈ-
ԾԱԿՆԵՐԸ ՎԱՐԱԿԵՆ ՏԱՐԱԾՈՒՄ: ՎՈՋՆՋԱՅՐԵՔ ԳՐԱՆՑ:

1). Ճանճերը կարող են տարածել վորովայնի տիֆի, խոլերայի և արնելուծության վարակ: Այս հիվանդությունների դեպքում վարակը գտնվում է կղզկղանքի մեջ: Դրա համար ել այն բոլոր իրերը, վոր

Նկ. 12.

կեղտոտված են կղզկղանքով, պետք է ճանճերից պահպանել. ճանճերը, թռչելով ամեն տեղ, կարող են վարակել փոխադրել կերակրի վրա. չե՞ վոր նրանք հացին և ուրիշ ուտեստի մթերքներին կաշնում են թաթիկներով, քթերով կամ թևիկներով:

Յեթե սենյակը մաքուր են սրբում, յեթե կերակրի մնացորդները թափված չեն մնում, յեթե բակում աղը չկա, — ճանճեր քիչ են լինում: Արտաքնոցն ևս պետք է մաքուր պահել:

սրան վարակում է: Վոջիները կարելի չէ ազատ լինել՝ մաքուր պահելով մարմինը, մազերը և հագուստը: Հագուստը պետք է ուշադրությամբ նայել, քամուն տալ և մաքրել: Սպիտակեղենը պետք է փոխել ամեն շաբաթ, իսկ գլուխը սանրել ամեն օր:

3). Լվերն ապրում են հատակի և պատերի ճեղքերում: Բնակարանը վորքան մաքուր է սրբվում, այնքան նրանում քիչ է փոշի, այնքան դժվարությամբ են

Նկ. 14.

լվերը նրանում թագնվում: Լվերի վորտիկները ուժեղ են, — ահա՛ թե ինչու նրանք այնպիսի մեծ թռիչքներ են անում:

4). Բաղլիններն ումն են խանգարում քնել: — Փնթի մարդկանց, վորոնք թույլ են տալիս, վոր նրանք տանը բազմանան: Բաղլինների կծած տեղը քորելուց բժեր են գոյանում:

Պետք է մաքուր պահել պատերը, մահճակալները, տախտերը, աթոռները: Ով անկարող է հաղթել այդպիսի փոքրիկ պարազիտին, նա չի կարողանա հաղթել և մեծին:

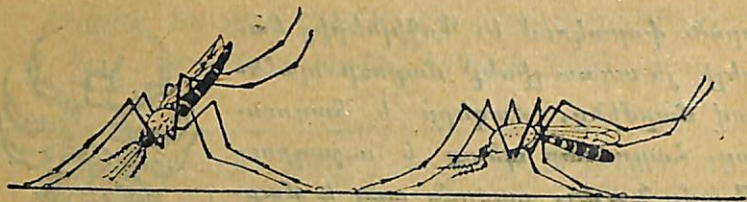
5). Սովորական մոծակը սարսափելի չէ, բայց կա մոծակի մի առանձին տեսակը: Յեթե նա ճահճային տեսակ ունեցող հիվանդին

Նկ. 13.

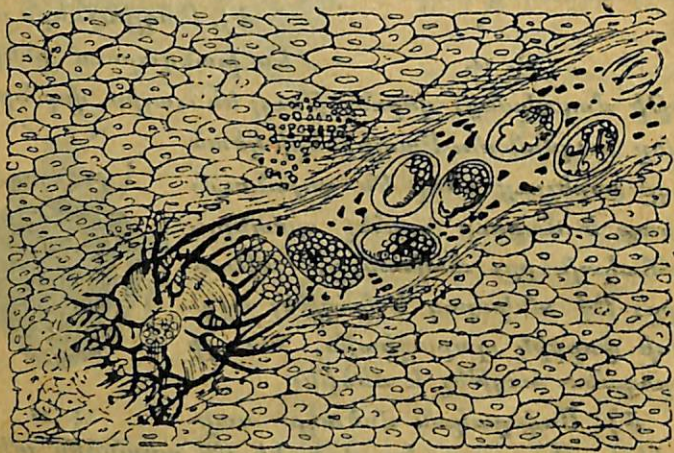

Նկ. 15.

Նկ. 16.

կծի, հիվանդի արյան հետ միասին այդպիսի մոծակի ստամոքսը կրնանի այդ հիվանդի վարակը: Իսկ հետո մոծակը կծելով առողջին—վարակում է նրա արյունը և կարճ ժամանակից հետո մարդ սկսում է ջերմել ու թուլանալ: Մոծակները ձուլ յեն դնում կարգնած ջրի մեջ—ճահճում, ջրով լցված փոսերում, լճերում, խանդակներում և այլն: Մոծակների ձվերը ձմեռը մնում են ջրի մեջ, իսկ գարնանը, յերբ արևը տաքացնում է, դրանցից դուրս են գալիս ձագեր: Ծիծեռնակներն ու ուրիշ թռչուններ վոչնչացնում

Նկ. 17.

են մոծակներին, բայց նրանք բոլորին վոչնչացնել չեն կարող: Շատ մոծակներ են ուտում մանավանդ չղջիկները: Ճահիճները չորացնում են, ջրափոսերը նավթ են շաղ տալիս, — այն ժամանակ ձվերը վոչնչանում են ու ճահճային տեղը վարակված տեղերից անհետանում է:

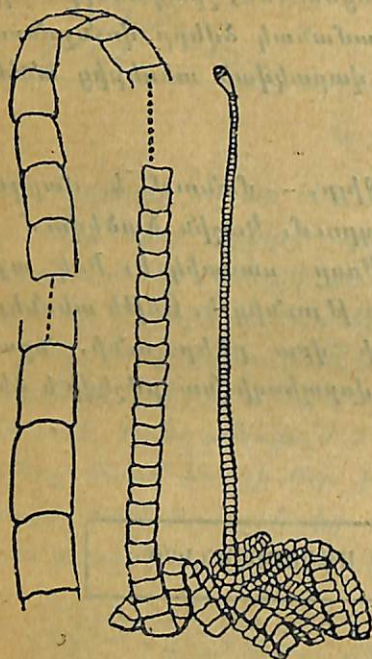
6). Ահա՛ և քոսի վոջիլը, — մտնում է մարդու կաշվի տակ և այնտեղ ապրում: Կաշին ծածկվում է թարախոտ բշտիկներով: Քոսը—սաստիկ է: Իսկ այդ բոլորը—կեղտից և վնթիռությունից է: Յեթե տեսնեք, վոր մի աշակերտ ձեռքերի վրա բծեր ունի, նրան ուղարկեցեք բժշկի մոտ, վորպեսզի նա բժշկվի և ձեզ ել չփարակի (Նկ. 17):

ԿՈՐՁԵՆ ԲՈՂՈՐ ՄԱՍԲՈՑՆԵՐԸ

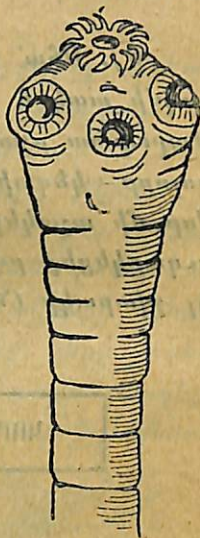
ԻՄ ԱՂԻՔՆԵՐԻ ԲՆԱԿԻՉԸ.

Սիրտս սկսեց խառնել: Մայրս դիտեց իմ արտաթորությունը և նրա մեջ գտավ սպիտակավուն մանր կտորներ (Նկ. 18 և 19): Նա դրանք ցույց տվեց բժշկին: Բժիշկն ասաց, վոր դրանք ճիճուի մասնիկներ են և վոր յես ճիճու յեմ ստացել լավ չլիքիմ մսից, կամ ձկնից: Այդ ճիճուն յերկար է—մի քանի

մետր յերկարությամբ: Նա մաշում է մարդուն: Բժիշ-
կը դեղ գրեց, և ամբողջ ճիճուն ինձնից ընկավ:

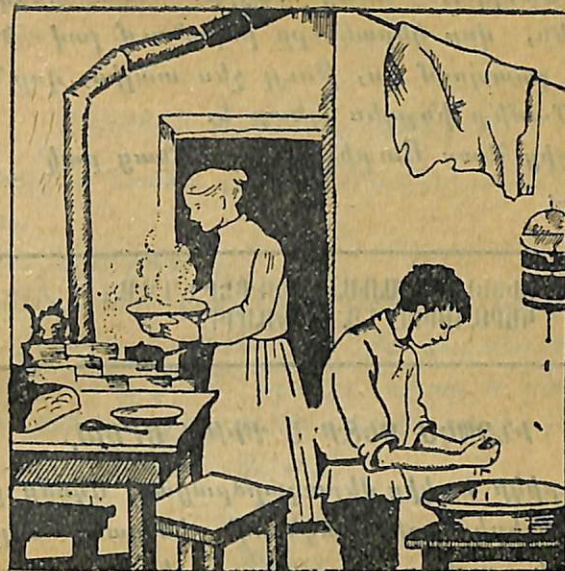

Նկ. 18.

Նկ. 19.

ԶՊԵՏՔ Ե ՇՈՅԵԼ ԿՍՏՈՒՆԵՐԻՆ ՈՒ ՇՆԵՐԻՆ. ՆՐԱՆՑԻՑ
ԿՍՐՈՂ ԵՆ ՄԱԿԱՐՈՒՅԾՆԵՐ ՍՆՑՆԵԼ ՄԱՐԴՈՒ ՎՐԱ.

Նկ. 20.

Դ Պ Ր Ո Յ Ի Ց Հ Ե Տ Ո՝ Տ Ա Ն Ը.

Ճ Ա Շ Ի Ն.

Սուրիկը դարձցից յեկավ քաղցած:

— Դե գնա ձեռքերդ լվա, — ասաց մայրը:

— Ձեռքերս ի՞նչ են յեղել վոր, մաքուր են:

— Վո՛չ, չի կարելի, — մեջ ընկավ Նազիկը, —
ամեն վարակ նկատելի չե: Վարակը չի յերևում, իսկ
ձեռներից կաշում է: Ձեռք կտաս հացին — և վարակը
հացի հետ բերանդ կտանես:

Սուրիկը ձեռքերը լվաց: Նստեցին ճաշելու: Սու-
րիկը շտապում է: Քի՛չ է ծամում:

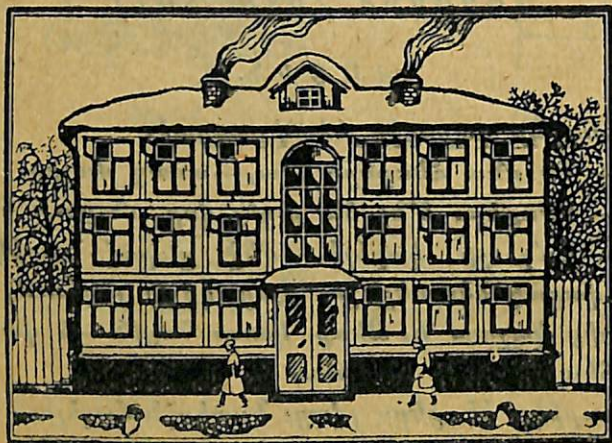
— Սո՛ւրիկ, — ասաց մայրը, — ատամներդ նրա համար են, վոր կերակուրը բերանում լավ ծամեն, իսկ դու շտապում ես, թույլ չես տալիս, վոր նրանք աղան: Ծամի՛ր ինչպես պետք է:

Ճաշից հետո Սուրիկը դուրս գնաց բակ՝ չմուշկ խաղալու:

ՈՒՏԵԼՈՒՅ ԱՌԱՋ ԶԵՌՔԵՐԴ ԼՎԱ՛.
ԿԵՐԱԿՈՒՐԸ ԼԱ՛Վ ՆԱՄԻՐ.

ԻՆՉՊԵՍ ՊԵՏՔ Ե ՔԻԹԸ ՍՐԲԵԼ.

Սուրիկը բակից վերադարձրացավ: Սկսեց խնչել. փչո՛ւմ է յերկու քթածակերով՝ ինչքան ուժը պատում է. և ուժ գործ դնելուց — կաս-կարմիր դարձավ. իսկ Նազիկը նրան ասաց. «Մեկ քթածակդ փակիր, դուրս փչելով մյուս քթածակովդ, և ընդհակա-

Նկ. 22.

ռակը: Յերկու քթածակովը միանգամից խնչելը վսասակար է:

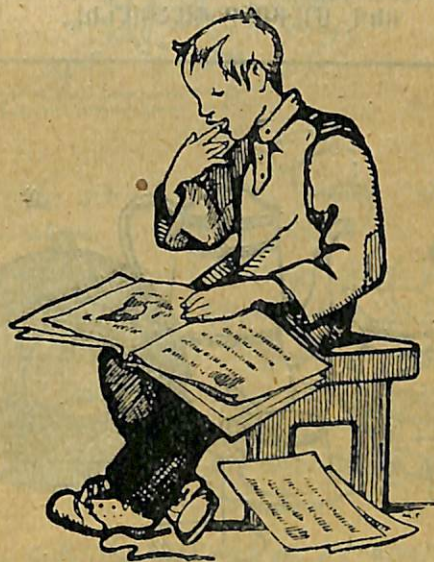
ՍՈՒՐԻԿԸ ԽՆԴԻՐ Ե ԼՈՒԾՈՒՄ.

Սուրիկը նստեց դասերը պատրաստելու — խնդիր լուծելու:

Ահա՛ այդ խնդիրը.

Տունն ուներ յերեք հարկ: Ամեն մի հարկում կար յերկու բնակարան: Ամեն մի բնակարանում յերկու սենյակ: Հյուսնը քանի՞ ողանցք պետք է շիներ, վոր կարելի լիներ մաքրել ամեն մի սենյակը: (Նկ. 22):

Պատասխանեցե՛ք, վո՞րքան:

Նկ. 23.

ԳԻՐԳԸ ՄԻ ԿԵՂՏՈՏԻՐ.

— Լամպը վառի՛ր, Սուրբիկ, և զիր քո զիմաց։
Լամպը պետք է լուսամփոփ ունենա,—ասաց Նազիկը։
Սուրբիկը նստեց գիրքը կարդալու։ Կարդաց մի
յերես։ Պետք էր թերթը շուռ տալ։ Սուրբիկը մատը
թքոտեց և թերթը շուռ տվեց։

— Սուրբիկ, ե՛յ, Սուրբիկ, ի՞նչ ես գիրքը կեղ-
տոտում։ Գիրքը գրադարանինն ե։ Յեթե ըողորն ել
այդպես վարվեն, գիրքը շատ կկեղտոտվի և վարակիչ
կդառնա։ Ա՛յ դու անմիտ, այդպես չի՛ կարելի։

ԳՐԱԴԱՐԱՆԻ ԳՐԳԵՐԸ—ԱՄԵՆՔԻ ՀԱՄԱՐ ԵՆ.
ԳՐԱՆՅ ՀԵՏ ՊԵՏԳ Ե ԽՆԱՄՔՈՎՎ ՎԵՐԱԲԵՐՎԵԼ
ՅԵՎ ՄԱՔՈՒՐ ՊԱՀՊԱՆԵԼ.

Նկ. 24.

ԿԵՐԱԿՈՒՐԸ ԲԱՅ ՄԻ ԹՈՂ.

Նազիկը սկսեց ընթերցել պատրաստել։ Հացը
կտրտեց; լցրեց ամանի մեջ և ծածկեց. ծածկեց նաև
շաքարամանը և կաթնամանը։

Նկ. 25.

— Նա՛զիկ, ի՞նչ ես պինդ պինդ փակում. չե՞
վոր հիմա ուտելու և խմելու յենք։

— Իսկ մինչև վոր կուտենք, փոշի կնստի վրան,
ճանճերն ևս կարող են կեղտոտել. իսկ դրանք չե՞
վոր ամեն տեղ թռչում են, աղբանոցումն ել, արտաք-
նոցումն ել են լինում։ Կարող են վարակ բերել։

ՅԵՍ ԶԵՄ ԹՈՂՆՈՒՄ, ՎՈՐ ՃԱՆՃԵՐՆ ԻՄ ՃԱՇԻՆ
Ն Ս Տ Ե Ն.

Կորե՛ք, ճանճեր, հեռացե՛ք, իմ ճաշին մի մոտե-
ցե՛ք,—դուք ինձ համար ընկեր չեք, դուք վողջ բակով
թռչել եք. աղբանոցում եք յեղել, թաթիկներդ կեղ-

տոտել. Լինճիթներդ վաճակիչ հեռու, հեռու իմ ճաշից, կորե՛ք, ճանճեր, հեռացե՛ք:

ԸՆԹՐԻՔԻ ԺԱՄԱՆԱԿ.

Մայրը վերադարձավ լվացարանից. առաջ պատահում եր՝ նա սենյակում եր շորերը լվանում: Բայց Նազիկը մորը հանգիստ չեր տալիս, — չե՞ վոր բժիշկը ասել եր, վոր գոլորշուց խոնավություն ե առաջ գալիս, իսկ խոնավ բնակարանում ապրելը վնասակար ե: Մայրը զիջեց, սկսեց լվալ լվացքատանը:

Յեկավ հայրը գործարանից: Սճղանի վրա դրեց մի կապոց: Մոտ վազեց Սուրիկը թռչկոտելով.

— Հայրի՛կ, ի՞նչ ես բերել:

— Սհա՛, Նազիկ, բա՛ց արա: Բերել եմ պնակներ, վոր ամեն մեկս առանձին ամանից ուտենք: Գործարանում բժիշկը մեզ բացատրեց, վոր ամեն մեկը առանձին անկողնում պետք ե քնի, առանձին ամանից ուտի ե առանձին սրբիչով սրբվի: Յես բերել եմ դավաթ, ուր պետք ե յեփացրած ջուր լրցենք: Հում ջուր խմելը վնասակար ե: Բայց յեփացրած ջուրն ևս ամեն ուր պետք ե փոխել:

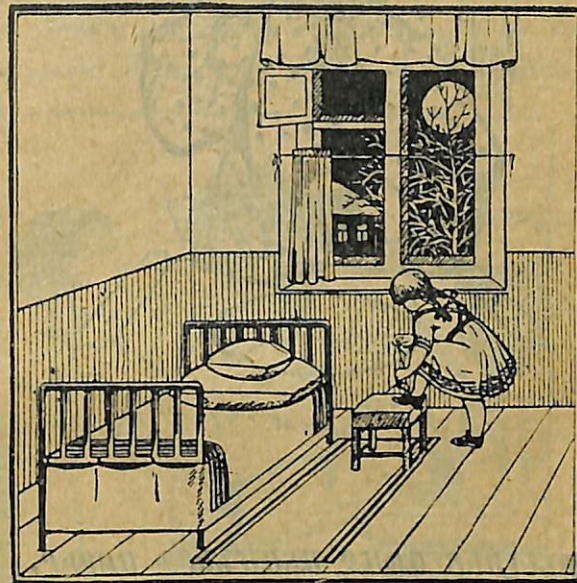
ՀՈՒՄ ԶՈՒՐ ՄԻ ԽՄԻՐ.
ԿԵՐ ԱՌԱՆՁԻՆ ԱՄԱՆԻՑ.

ՈՎ ՔՆԵԼՈՒՅ ԱՌԱՋ ՍԵՆՅԱԿԻ ՈՂԸ ՄԱՔՐՈՒՄ Ե, ՆԱ ԳԻՇԵՐԸ ՄԱՔՐՈՒՐ ՈՂ Ե ՇՆՉՈՒՄ.

Նազիկը ողանցքը բացեց:

— Սուրիկ, վերարկուդ հագիր, թե չե կմրսես:

— Վո՛չ, մայրիկ, այն ժամանակից, լերբ յես սկսեցի սառը ջրով լվացվել, յես չեմ մրսում ե ցրտից չեմ վախենում: Կմրսի՛ նա, ով տաք ջրով ե լվացվում:

Նկ. 26.

ԻՍԿ ՆԱԶԻԿԸ ՀԱԳՆՈՒՄ ԵՐ ՎՈՏՆԱՄԱՆՆԵՐԸ ՈՒ ՅԵՐԳՈՒՄ.

Ինձ մոտ մաքուր ե, սարգ ու կարգ կա, յես չեմ թքում հատակին. լուսն ու վոջիլը, ճանճն ու բաղլինջը թշնամիներս են փոխերիմ. ինձ ոգնում ե վառ արևի ճառագայթները փայլուն, ինձ ոգնում ե քամին դաշտի ե մաքրությունն իմ ձեռների: Կորչի կեղտը, կորչի՛ կեղտը, կեցցե՛, կեցցե՛ մաքրությունը:

Նկ. 27.

ՔՆԵԼՈՒՅ ԱՌԱՋ ԱՏԱՄՆԵՐԴ ՍՐԲԻՐ:

— Չմոռանա՜ս քնելուց առաջ ատամներդ սրբել,
— ասաց հայրը Սուրիկին:

Սուրիկը պատուհանից վերցրեց իր բաժակը, իր խոզանակն ու սկսեց ատամները մաքրել:

— Խոզանակը քսիր վերևից ներքև և վոչ թե աջից ձախ. թե չես՝ ատամներդ արանքում մնացած կերակրի մնացորդները չես սրբել: Իսկ դրանից — ատամները ցավում են ու փշրվում: Դեռ վաղ ե, վոր դու անատամ քավթառ դառնաս:

ՄԱՔՐՎԻՐ ՅԵՎ ՊԱՌԿԻՐ ՄԱՔՈՒՐ ԱՆԿՈՂՆՈՒՄ.

Սուրիկը պատրաստվեց քնելու: Ատամները սրբեց, բաժակը և խոզանակը վողողեց ու դրեց իրենց տեղը: Վեր բերեց իր յերեսաբբիչը, վոր կախված էր առանձին մեխից. Նազիկը պատին ափսքան մեխ եր խփել, ինչքան մարդ կար ընտանիքում. ամեն մեկը

Նկ. 28.

իր յերեսաբբիչի տեղը գիտեր: Սուրիկը քնելուց առաջ մի լավ լվացվեց:

ԳԼՈՒԽԴ ՎԵՐՄԱԿՈՎ ՄԻ ԾԱԾԿԻՐ.

ԲԱՑ ԲԵՐԱՆՈՎ ՄԻ ՇՆՁԻՐ.

Սուրիկը անկողնում պառկեց մեջքի վրա: Մեջքին, ձեռքերին և վոտքերին այդպես հարմար ե: Ան-

ցավ մայրը և նկատեց—Սուրբիկը քնած է, իսկ նրա բերանը բաց է։ Յեւ մտածեց, վոր պետք է Սուրբիկին տանի բժիշկի մոտ, յերեխայի քթածակերը բռնված են, դրա համար ել նա քնում է բաց բերանով. եղպես ֆրաս է, իսկ բժիշկը կբժշկի.

ՊԵՏԲ Ե ՎԱՂ ՊԱՌԿԵԼ ՔՆԵԼՈՒ.

— Ասրիս, Նազիկ, լավ յերգ ես յերգում, բայց արդեն քնելու ժամանակ է։ Ավելի լավ է շուտ պառկել և կանուխ վ'ը կենալ։ Յեւ միշտ պետք է միևնույն ժամանակին պառկել։ Սյդ դեպքում — իսկույն կքնես։

Նկ. 29.

ՎՈՐ ՊԱՏԻ-ԼՐԱԳԻՐՆ Ե ԼԱՎ

Սուրբիկն իր դասարանի հետ գնաց հինգերորդ աշխատանքային դպրոցի հանդիսին։ Այնտեղ ևս պատի-լրագրում տեղ եյին հատկացրել մաքրությանն ու առողջությանը։ Ահա թե ինչ կարգաց Սուրբիկը իր ընկերների լրագրում.

ՁԵՌՔ ՏԱԼՈՒ ՍՈՎՈՐՈՒԹՅՈՒՆԸ ՎԵՐԱՑՎՈՒՄ Ե.

Կան սովորություններ, վորոնցից հրաժարվել մարդիկ դժվարանում են։ Այդպիսի սովորությունների թվին է պատկանում միմյանց ձեռք սեղմելը՝ իրար հանդիպելիս և հրաժեշտ տալիս։ Դուք, յերեխաներ, վորոնց ձեռքերը միշտ չե, վոր մաքուր են

լինում,—յերբեք չպետք է այդ կերպ բարեկեր: Կեղ-
տը և վարակը ձեռքերից հեշտությամբ են բերանը
ընկնում և դանազան հիվանդություններ առաջա-
ցնում:

Ձեռք ՏԱԼՈՒ ՍՈՎՈՐՈՒԹՅՈՒՆԸ ՎԵՐԱՑՎՈՒՄ Ե.

ՈՒՐ ԼՈՒՅՍ ՈՒ ԱՐԵՎ ՁԵՆ ԸՆԿՆՈՒՄ, ԱՅՆՏԵՂ
ԲԺԻՇԿԸ ՀԱՃԱԽ Ե ԼԻՆՈՒՄ.

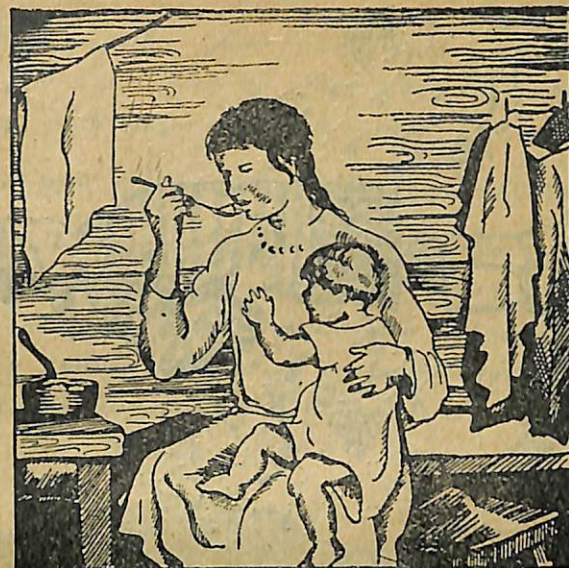
Մեծ են արդյոք ձեր լուսամուտները: Շատ են
դրանք: Սենյակում լույս է Աշխատեցեք լուսամուտ-
ներին մուգ գույնի ծածկոցներ կախ չտալ. պատերի
պատառները մուգ գույնի չպետք է լինեն, վոր ավելի՛
լույս լինի: Լույս տեղում կեղտն ել լավ կերևա: Մահճա-
կալները ծածկոցով մի՛ ծածկեք: Յեթե բնակարանում
մեկ սենյակից ավելի՛ կա, յերեխաները պետք է քնեն
ամենալուսավոր, արևառ սենյակում: Քանի շատ լույս
ու արև,—յերեխանե՛ր, դուք այնքան ավելի՛ ամուր
ու առողջ կլինեք:

ԻՆՉՊԵՍ ԵՐ ՀԱՍՄԻԿԸ ԽՆԱՄՈՒՄ ԻՐ ՔՐՈՋԸ

Հասմիկի մայրը հիվանդացավ. նրան տարան հի-
վանդանոց:

— Լաց մի՛ լինիր, մայրիկ,—ասաց Հասմիկը,
յերբ մորը տանում եյին,—քո բացակայության մի-
ջոցին կհոգամ փոքրիկ Զորիկի մասին:

Յեվ Հասմիկը յեղբոր համար կերակուր յեփեց.
կերակրից վեր առավ մի գդալ և մտածում է,—«սպա

Նկ. 30.

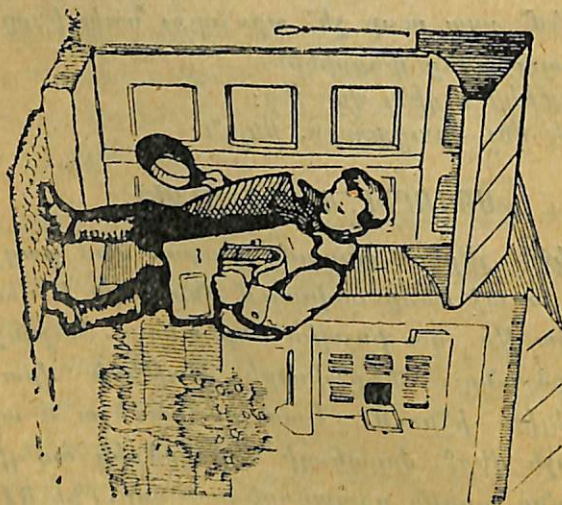
մի փորձեմ՝ շատ տաք չե՞ արոյոք»: Նախ ինքը՛ փոր-
ձեց և ապա տվեց փոքրիկին:

Հասմիկի ույի՞ղ վարվեց:

Յեթե փոյ—բացասիր, ինչո՞ւ:

ՍՈՎՈՐՈՒՐ ՈՒՂԻՂ ՇՆՁԵԼ.

Որեկան յերկու անգամ դուրսը կամ բաց պա-
տուհանի առաջ մենք սովորում ենք խորը և դանդաղ
շնչել: Ահա թե դա ինչպես ենք անում. ներշնչելիս՝
մենք բարձրանում ենք վոտքի թաթերի վրա, իսկ
արտաշնչելիս—իջնում: Շատ անհրաժեշտ է արտա-
շնչել մինչև վերջ, վորպեսզի մեր կրծքից ավելի լավ
դուրս տանք արդեն ոգտագործված ոդր: (Նկ. 31, 32):

ՓՈՂՈՅԻՑ ՓՈՇԻ ՄԻ՝ ԲԵՐ ԲՆԱԿԱՐԱՆԸ.

Տան առաջ, դռան մոտ դրեք յերկաթացանց
Դրա վրա ձեր վոտները մաքրեցեք: Սենյակ մի տա-
րեք ավելորդ կեղտ ու փոշի,—դրանց մեջ վարակ կա:

ԻՆՁՈՒ ԶՊԵՏՔ Ե ՅԵՂՈՒՆԳՆԵՐԸ ԿՐԾԵԼ.

Յեղունգի շուրջը լինում են պատառոտված մոր-
թուկներ. անփուլթ յերեխաները դրանք պոկում են
յեղունկները կրծեկով: Գոյանում ե պերք: Վերքը մոր
թով չի ծածկված: Մատը պաշապանված չի լինում:
Յեւ վերքի մեջ վարակ ե ընկնում: Մատը կարմրում
, ցավում: Դրանից լինում ե նաև արյան վարա-

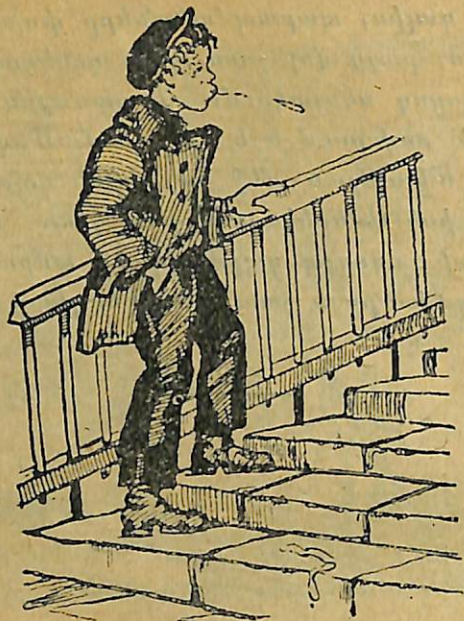
Նկ. 34.

կուսման—ծանր հիվանդություն, վորից մարդ կարող է մեռնել։ Յեթե կան պատուոված մորթուկներ, ամենից լալիս ե դրանց վրա յող քսել և ձեռքերը հաճախ լվանալ։

ԻՆՉՈՒ ՎԱՆԻԿԸ ԱՆՏԱՌԱՅԻՆ ԴՊՐՈՅՈՒՄ Ե ՍՈՎՈՐՈՒՄ.

Վանիկն իրեն լավ ե զգում. նա մեղ պես չորս պատերի մեջ փակված չէ։ Նա սովորում ե անտառային դպրոցում.—այնտեղ պարապմունքները տեղի յեն ունենում դրսում։ Իսկ յեթե շատ ե ցուրտ կամ

անձրև ե դալիս, պարապմունքները փոխադրվում են սենյակում, բայց վոչ չորս պատ ունեցող, այլ յերեք պատ ունեցող սենյակում։ Անտառային դպրոցում Վանիկը և՛ սովորում ե և բժշկվում։ Մեղ մոտ, Խորհրդային Միության մեջ այդպիսի դպրոցներ շատ քիչ կան, իսկ Ամերիկայում շատ կան։ Յերեխաները այդպիսի բացույթա դպրոցներում ամրապնդում են իրենց կազմվածքը և շատ առողջ են լինում։ (Նկ. 34)։

Նկ. 35.

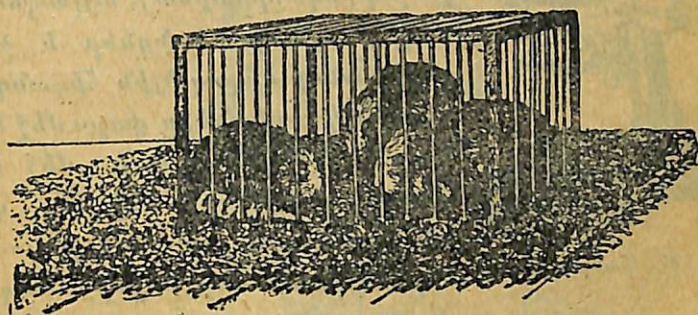
ՎԱՐԱԿԻՉ ՀԻՎԱՆԴՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ՄԱՍԻՆ.

ԻՆՉՈՒ ԶՊԵՏՔ Ի ՀԱՏԱԿԻՆ ԹՔԵԼ.

Գերմանացի ղեկավարական կորնետը ապացուցել է, վոր թոխքախտով հիվանդի չորացած բղլաձն էլ է վարակիչ: Նա կարգադրեց թոքախտով հիվանդի մահճակալի տակ գորգ փռել: Հիվանդի համար թքաման չեյին դրել, այլ կարգադրել էյին, վոր նա թքի գորգի վրա: Միառժամանակից հետո, յերբ գորգն ամբողջովին թքոտված եր, հիվանդին փոխադրեցին ուրիշ սե-

նյակ: Թողեցին, վոր գորգը չորանա: Կորնետը կարգադրեց, վոր չորացրած գորգը հենց այդ սենյակում էլ չոր ավելով սրբեն: Դրանից հետո կորնետը այդ սենյակում վանդակների մեջ բնակեցրեց քառասուն ութ ծովախոզուկներ: Դրանցից քառասուն յոթը հիվանդացան և մեռան տուբերկուլոզից:

Ահա՛, նրանք ի՞նչպես վարակվեցին:

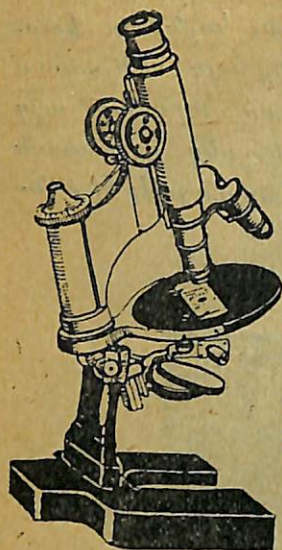

Նկ. 36.

ՎԱՏԱԿԻՉ ՀԻՎԱՆԴՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ՊԱՏՃԱՌՆ ԻՆՉ Ե.

Բացի բույսերից ու կենդանիներից, աշխարհումս ապրում են նաև մանրիկ եյակներ, վոր սովորական աչքով անտեսանելի յեն: Դրանց կարելի չէ տեսնել միայն մեծացնող ապակիների միջոցով, վորոնք հարմարեցրած են մի գործիքի մեջ, վոր կոչվում է միկրոսկոպ (մանրադիտակ): (Տես նկ. 37):

Միկրոսկոպը այդ եյակներին մեծացնում է մի քանի հարյուր անգամ: Դրանք կոչվում են բակտերիաներ (մանրեններ): Դրանցից վոմանք մարդուս համար ոգտակար են, մյուսները միսասակար են: Վնասակարները առաջ են բերում վարակիչ հիվանդու-

Նկ. 37. Մանրադիտակ.

թյուններ: Յերբ մեկը վարակիչ հիվանդությամբ հիվանդանում ե, նրանից կարող են վարակվել շատ մարդիկ: Ահա թե ինչու Նազիկի դպրոցում պարապմունքները դադարեցրել եյին, յերբ այնտեղ յերկու աղջիկ հիվանդացել եյին քութեշով (սկարլատինա), այլապես — մեկից մյուսը կանցներ և շատ յերեխաներ կարող եյին հիվանդանալ: Բակտերիաները փոշումեջ են, կեղտի մեջ են, բղլամի մեջ են, փոքրիկ կաթիլների մեջ են, փորանկատելի կերպով մենք դուրս ենք թողնում մեր բերնից հազալիս և այլն:

Դու ի՞նչ վարակիչ հիվանդությամբ ես հիվանդացել:

ՊԱՍՏՅՈՐԻ ՄԵԾ ՄԻՏԺԸ ՅԵՎ ՀՈՎՎԻ ՀՐԱՇԱՆԻ ՍԻՐՏԸ.

Իսկ ի՞նչպես մարդիկ իմացան բակտերիաների (մանրենների) մասին: — Ֆրանսիայում ապրում եր մի գիտնական, Պաստյոր անունով: Նա մեռավ մեզից 30 տարի առաջ: Մարդկությունը նրանով միշտ կպարծենա: Նրանից առաջ՝ բակտերիաների մասին ընչ գիտեյին: Յերբ նա սկսեց խոսել և ապացուցել, փոր դրանք են վարակիչ հիվանդությունների պատ-

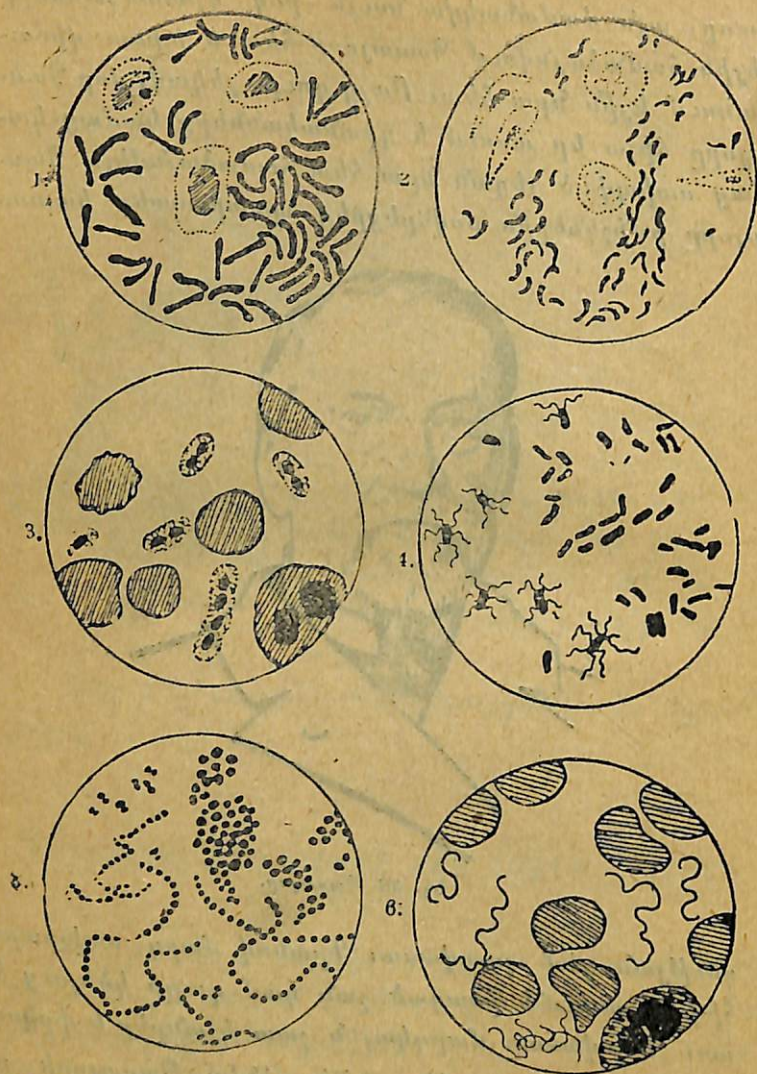
ճառը, այն ժամանակվա հույն իսկ գիտնականները չեյին համաձայնվում Պաստյորի հետ և խիստ վիճաբանում եյին նրա հետ: Բայց դուրս յեկավ, փոր Պաստյորը ճիշտ եր ասում և գիտնականները կամաց-կամաց ստիպված յեղան նրա հետ համաձայնվել: Պաստյորը բժիշկներին սովորեցրեց պատրաստել կատա-

Նկ. 38. Պաստյոր.

դության դեմ պատվաստ: Դրանով մարդ սովորաբար հիվանդանում ե կատղած շան կամ գայլի կծելուց հետո: Պատվաստը մարդկային շատ կյանքեր ե փրկում, փորոնք կվոջնչանային, յեթե չլինեիր Պաստյորի այդ գյուտը:

Այն ճեմարանի առաջ, ուր աշխատում եր Պաս-

Նկ. 39. Բակտերիաներ (մանրեններ)—1) դեֆտերիա, 2) խոլերայի, 3) թոքերի բորբոքման, 4) վարոլյանի տիֆի, 5) վերքի բորբոքման և թափախակուման, 6) վերադարձ տիֆի:

տյորը, կարգնեցրած և տասնհինգ տարեկան հովվի մի արձան: Նա իր մարմնով յերեխաներին պաշտպանեց կատղած շների հարձակումից, իսկ Պաստյորը նրան բժշկեց:

ԲԱԿՏԵՐԻԱՆԵՐԸ (ՄԱՆՐԵՆՆԵՐԸ) ԻՆՉ ՉԱՓԻ ՅԵՆ.

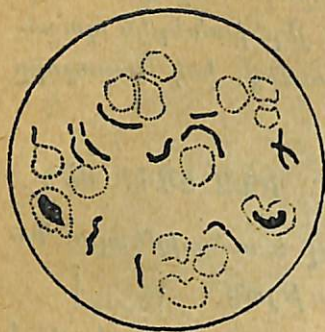
ձեզնից ո՞վ գիտե, թե ի՞նչ և սանտիմետրը: Դա մի քանոն և ահա այս յերկարության

Սանտիմետրի մի տասներորդ մասը կոչվում և միլիմետր:

Յեվ ահա մեկ միլիմետր յերկարության վրա տեղավորվում են 2000—4000 տուբերկուլոզի (թոքախտի) բակտերիաներ: Ասեղի մի գնդի չափ տեղում նրանցից կարող են տեղավորվել շատ միլիոններ: Մի գիտնական հաշվել է, վոր մի թոքախտով հիվանդի՝ մեկ ժամվա ընթացքում թքած բղլամի մեջ կային 22 միլիոն բակտերիաներ:

Ո՞Վ Ե ԶՈՐԵՂ.—ՍԱՌՆԱՄԱՆԻՔԸ ԹԵ՛ ԱՐԵՎԸ:

Զյունի տակ պառկած եյին Քոթի անտեսանելի ձողիկները (բակտերիաները): Դրանց գտավ գիտնական Քոթը՝ մեզնից ավելի քան քառասուն տարի առաջ: Հենց դրանք են, վոր թոքախտ են առաջացնում: Ձողիկների համար ցուրտ եր. տառապանքի մասնաճիւղ: Սակայն նրանք չեյին մեռնում: Կենսունակ եյին: Յեվ ահա յեղանակները տաքացան: Զյունը հալվեց: Յերեաց կարմիր արևը: Ձողիկները տաքացան: Յերեխաներ, ձեզնից ո՞վ է արևի վաննա-

Նկ. 40. Տուբերկուլոզի (թորախտի) բակտերիաներ.

Պատասխանիր—ձողիկներն ի՞նչպես ընկան ձյան տակ:

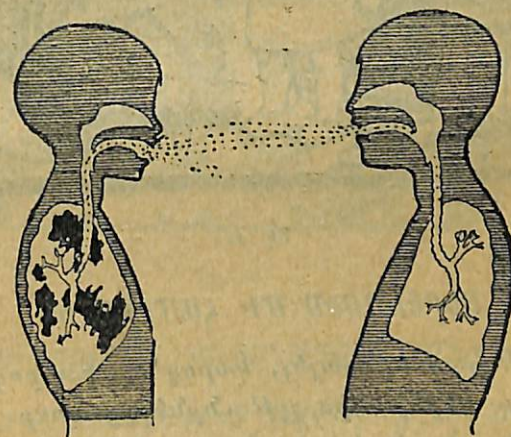
ԻՆՉՈ՞Ւ ՊԵՏՔ Ե ՔԹՈՎ ՇՆՁԵԼ.

Շատ յերեխաներ բերնով են շնչում, իսկ դա շատ վնասակար է: Ով բերնով է շնչում, նա ողը կուլ է տալիս շնչափողով և այնտեղ փոշի գցում. փոշին ընկնում է թոքերը: Փոշու մեջ կան բակտերիաներ, զրանք իրենց հետ վարակ են բերում: Պետք է միշտ քթով շնչել. այդ դեպքում ողը ուղղակի շնչափողով չի անցնի, այլ քթի միջով: Քթի մեջ ողը ջերմանում է, փոշին այնտեղ պահվում, և այնուհետև ողը ներս է գնում արդեն մաքրած և ջերմացած:

ԻՆՉՊԵՍ ԵՆ ՄԱՐԴԻԿ ՄԻՄՅԱՆՑ ՎԱՐԱԿՈՒՄ.

Դուք յերբեիցե տեսե՞լ եք այնպիսի մարդու, վո-
րը շատ զայրանալուց, խոսակցության ժամանակ,

բերնից թուքի կաթիլներ ե դուրս ցայտում: Դուրս
է գալիս վոր հանգիստ մարդիկն ևս, մանավանդ անա-
տամ մարդիկ, խոսակցության ժամանակ, մանավանդ
հազալիս ու խնչելիս, իրենց համար և ուրիշների հա-
մար աննկատելի կերպով, թուքի մանրիկ կաթիլներ են
շաղ տալիս: Իսկ դրանցում կարող է վարակ լինել:
Դրա համար ել իրեն կարգին պահելու ամենապլա-
վոր կանոններից մեկը ասում է—հազալիս՝ բերանդ
ձեռքով ծածկիր:

Նկ. 41.

ՍՈՎՈՐԵՑՐԵՔ ՁԵՐ ԸՆՏԱՆԻՔԻ ԱՆԴԱՄՆԵՐԻՆ՝ ՀԱԶԱԼԻՍ
ՁԵՌՔՈՎ ԲԵՐԱՆԸ ԾԱԾԿԵԼ

Նկ. 42.

ՅԵՐԵՆԱՅԻՍ ՄԻ ՀԱՄԲՈՒՐԵՔ.

— Կարող եք նայել, կարող եք խոսքով փաղաքշել, բայց յերեխայիս շրթունքներից դուք չպետք ե համբուրեք: Նրան խիստ մաքուր եմ պահում և միմիայն յես եմ համբուրում—և այն ել՝ թշերից:

Բացառիկ, քե ինչո՞ւ չի կարելի յերեխաների շրթունքից համբուրել:

ԻՆՉՔԱՆ ԲԱԿՏԵՐԻԱ ՅԵ ՊԱՐՈՒՆԱԿՎՈՒՄ ՈՂՈՒՄ.

Մեկ խորանարդ ողի մեջ պարունակվում են բակտերիաներ—բազաբի փողոցի փողոտ ողի մեջ,

5500, այդում 700, ծովի մակերևույթից 74 մետր բարձրության վրա՝ 28. (Նկ. 43, 44, 45):

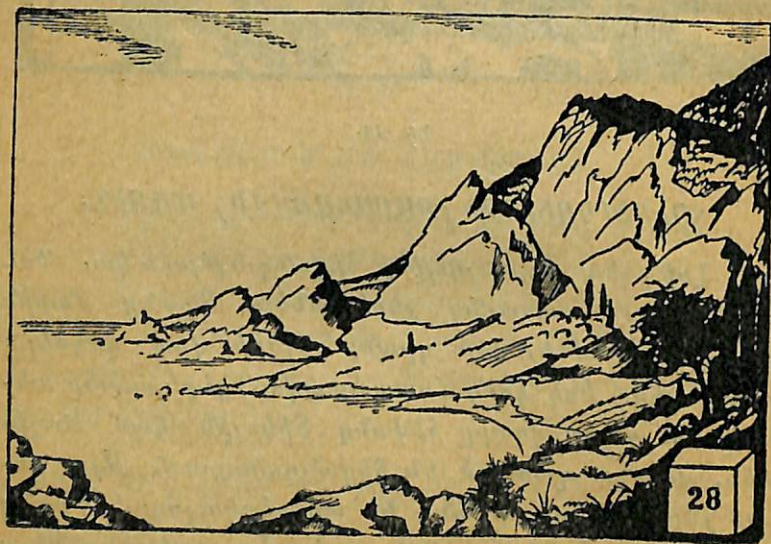
Նկ. 43.

ՏՈՒԲԵՐԿՈՒԼՈՋԻ (ԲԱՐԱԿԱՑԱՎԻ) ՄԱՍԻՆ.

Լսե՞լ ես՝ վոր այդպիսի հիվանդությունն կա: Դու տեսե՞լ ես հաստավիզ յերեխաներ: Դրանց մասին բժիշկը ասում ե, վոր դրանց վզերի վրա գեղձերը ուռած են: Իսկ կուզ (սապատավոր) յերեխաներ տեսե՞լ ես: Հիշի՞ր վորքը հիվանդ Տիկոյին կամ Խաչիկին, վորոնք պառկած են հիվանդանոցում: Այդ բուլոր յերեխաները հիվանդ են տուբերկուլոզով: Դրանց բուլորին ել Գոլի ձողիկները դժբախտացրել են—նեքս են մտել գեղձերի մեջ, վորդնաշարի մեջ, վոսկորներ

Նկ. 44.

Նկ. 45.

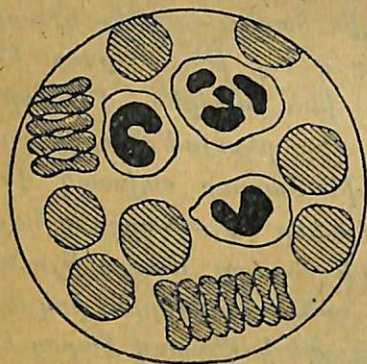
կամ թոքերի մեջ: Նրանք մարմնի մեջ են ընկել կամ շնչվող ողի հետ, կամ հում, չյեփած կաթի հետ, կամ կաշվի հիվանդության միջոցով: Այդ հիվանդության առաջն առնելու համար պետք է շնչել մաքուր ոդ, լավ սնվել, ցրտին սովորել, մարմինը ամրապնդել մարմնամարզությամբ և խաղերով:

Պատվիր, դու ի՞նչ ես անում՝ փոքրեցիկ ջխարակ-վես յեւլ տութերկուրդով յհիվանդանաւ:

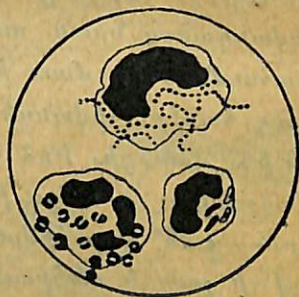
ԻՆՉՊԵՍ ՆԱԶԻԿԸ ԱՅՑԵԼԵՑ ԽԱՉԻԿԻՆ ՀԻՎԱՆ-
ԴԱՆՈՑՈՒՄ:

«Դե ասա՛, ի՞նչպես ե քո ընկեր Խաչիկի դրու-
թյունը»,—հարցրեց Նազիկին հայրը:— «Յես գնացի
հիվանդանոց նրան տեսնելու: Ա՛յ թե մաքուր են
սլահում: Ներս մտա թե չե՛ ինձ ասացին—«Վերար-
կուդ հանիր, հիվանդի մոտ վերարկույով գնալ չի կա-
րելի»: Հանեցի: Ինձ հագցրին մաքուր սպիտակ վե-
րնաշապիկ:— «Ա՛յդ ինչի համար ե»,—հարցրեց հայ-
րը:— «Ձե՞ վոր հիվանդների համար մաքրությունն
ավելի շատ ե անհրաժեշտ, քան առողջներին, իսկ այ-
ցելողները իրենց հետ աննկատելի կերպով կարող են
վարակ ներս տանել վերարկուների միջոցով: Այնտեղ
պատերը ներկած են յուղաներկով: Դրանք լվանում
են: Հատակները՝ մոմած: Անկողինները՝ սպիտակ են,
մաքուր: Անկյուններում դրած են բարձր թքաման-
ներ: Այդ—բոլորի համար ե, վորպեսզի վոչ վոք հա-
տակին չթփի և չկեղտոտի: Իսկ մահճակալների մոտ
դրված փոքրիկ սեղանների վրա կան առանձին թքա-
մաններ՝ ամեն մի հիվանդի համար: Բժիշկը մեզ պատ-

մեջ, վոր հազացող հիվանդները իրենց հետ միշտ պետք է կրեն զրպանի թքամաններ: Դա ամուր փակվում է: Հիվանդի մահճակալի վրա նստել չի կարելի: Բժիշկն ասաց, վոր Խաչիկը թոքախտ ունի և վոր նա մեծ զգվարուծյամբ կառողջանա, վորովհետև նա յերկար ժամանակ վատ պայմաններում է ապրել—փակված ողում և վատ է սնվել: Դրանից նա թուլաց'լ է: Իսկ վարակիչ հիվանդությունը, դա—կուրվ է մարդումս: Բակտերիաների միջև Ուժեղ մարմինը շուտ է հաղթում մանր, բայց փնտսակար բակտերիաներին: Իսկ թույլ մարմին—նրա'նք են հաղթում:

Նկ. 46. Արյան կարմիր և սպիտակ գնդակներ:

Նկ. 47. Արյան սպիտակ գնդակներ, վորոնք կլանում են բակտերիաներին:

ՄԵՆՔ ԻՆՉՊԵՍ ԵՆՔ ԿՈՎՈՒՄ ԲԱԿՏԵՐԻԱՆԵՐԻ ԴԵՄ.

Մեր արյունը—ջրիկ է, նրա մեջ լողում են արյան առանձին գնդակներ: Դրանցից վոմանք կոչվում են արյան կարմիր գնդակներ, մյուսները — սպիտակ գնդակներ: Սպիտակ գնդակները—դրանք մի տեսակի

վանդակներ են՝ ինչպես և մնացած վանդակները, վորոնցից, ինչպես տուներ աղյուսներից, բաղկացած է մեր մարմինը: Դրանք մյուս վանդակներից տարբերվում են իրենց շարժունությամբ և բակտերիաներին վոչնչացնելու իրենց ընդունակությամբ: Նրանք հեշտությամբ են անց կենում արյունատար անոթների պատիկներով և շարժվում են այնտեղ, ուր բակտերիաներ են հայտնված լինում: Սկսվում է կուրվ: Սպիտակ գնդակները իրենց մեջ են առնում բակտերիաներին և դրանց կլանում: Բակտերիաները արտադրում են հեղուկներ, վոր թունավորում են մարմինը: Առողջ մարմնի մեջ արյունը առաջ է բերում հակաթույն, դա բակտերիաներին անփնտս է դարձնում: Թույլ, նվաղած մարդու արյունը հակաթույն չի առաջացնում, և մարդ մեռնում է՝ բակտերիաների թույնից վարակվելով:

Նկ. 48.

Նկ. 49.

Համե՞ղ եր կարկանդակը, վոր մայրիկը թխել եր: Իսկ գիտե՞ս թե ինչիցն ե, վոր խմորը այնպես լավ եր յեկած: Տանտիկիններն ասում են—այդ նրանից ե, վոր դրոժը (խաշը) թարմն ե յեղել: Յե՛վ յեթե դրոժը քննենք խոշորացույցով (միկրոսկոպով), նրա մեջ կտեսնենք բակտերիաների նման մանրիկ եյակներ, վորոնք կոչվում են սուսկիկներ: (Նկ. 48—դրոժի սուսկիկներ: Նկ. 49 — մուսարայի բորբոսի կամ հացի սուսկիկներ): Թթու, այսինքն՝ դրոժով հացը, կամ կեֆիրը, կումիսը, կամ պանիրը մենք ստանում ենք այդ սուսկիկների աշխատանքի շնորհիվ: Ինչպես տեսնում ես՝ նրանք լավ խոհարարներ են:

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

I. ԱՌԱՎՈՏԸ ՏԱՆԸ

	ԵԶ
Ժամի 8-ին	3
Ամեն շաբաթ մենք բաղնիս ենք գնում	5
Մայրի՛կ, մի՛ բարկացիր, վոր յես շատ սապոն եմ գործածում	5
Յես ինչի՞ց խլացա	5
Ինչպես եր Նազիկը տանը աշխատում, յերբ Սուրիկը դպրոց եր գնում	6
Զգուշացիր փողուց	8
Թարմ ոգը տարվա բոլոր յեղանակներին ել ոգտակար ե	9
Մայրս ինչո՞ւ իրեն վատ զգաց	10
Արդյո՞ք առողջարար ե շատ տաք սենյակում ապրել	10
Զերմաշափի մասին	11

II. ԴՊՐՈՑՈՒՄ

Սուրիկը—որապահ	13
Ո՞վ ե Զենեները և ինչո՞ւ համար են ծաղիկ պտտվաստում	14
Մաքրության և առողջության անկյուն	15
Ահա՛ ինչպիսի պլակատներ պետք ե կախ տրվեն մեր «Մաքրության և առողջության անկյունում»	16
Ի՞նչպես ապրենք, վոր առողջ լինենք	17
Յես առողջ եմ	18
Շատ տաք մի՛ հագնվիր	18

Յեւ բերանս չեմ գնում վոչ մատու, վոչ մատիտ, և վոչ մի բան, վոր կարող ե կեղտոտ լինել	18
Ինչո՞վ են զնաստկար մտկաբույժները և ինչպես կռվի նրանց դեմ	20
Իմ աղիքների բնակիչը	23

III. ԴՊՐՈՅԻՑ ՀԵՏՈՒ ՏԱՆԸ

Ճաշին	25
Ի՞նչպես պետք է բիթը սրբել	26
Սուրիկը խնդիր ե լուծում	27
Գիրքը մի՛ կեղտոտիր	28
Կերակուրը բաց մի թող	29
Յեւ չեմ թողնում, վոր ճանճերն իմ ճաշին նստեն	29
Ընթրիքի ժամանակ	30
Ով քնելուց առաջ սենյակի ողջ մաքրում ե, նա գիշերը մաքուր ող ե շնչում	30
Նազիկի յերգը	31
Քնելուց առաջ առամեկը սրբիր	32
Մաքրվիր և պառկիր մաքուր անկողնում	33
Դուրսդ վերմակով մի՛ ծածկիր: Բաց բերանով մի շնչիր	33
Պետք ե վա՛ղ պառկել քնելու	34

IV. ՎՈ՞Ր ՊԱՏԻ-ԼՐԱԳԻՐՆ Ե ԼԱՎ

«Ձեռք տալ»-ու սովորությունը վերացվում ե	35
Ուր լույս ու արե չեն ընկնում, այնտեղ բժիշկը հաճախ ե լինում	36
Ի՞նչպես եր Համաիկը խնամում իր քրոջը	36
Սովորիր ուղիղ շնչել	37
Փողոցից փռի մի՛ բեր բնակարանը	39
Ի՞նչու չպետք ե յեղունգները կրծել	39
Ինչո՞ւ Վանիկը անտառային դպրոցում ե սովորում	40

V. ՎԱՐԱԿԻՉ ՀԻՎԱՆԴՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ՄԱՍԻՆ

Ինչո՞ւ չպետք ե հատակին թքել	42
Վարակիչ հիվանդությունների պատճառն ի՞նչ ե	43

Պաստյորի մեծ միտքը և հովվի հրաշալի սիրտը	44
Բակտերիաները (մանրենները) ի՞նչ չափի յեն	47
Ո՞վ ե զորեղ—սառնամանիքը թե՞ արեը	47
Ինչո՞ւ պետք ե քթով շնչել	48
Ի՞նչպես են մարդիկ միմյանց վարակում	48
Իմ յերեխայիս մի՛ համբուրեք	50
Ինչքան բակտերիա յե պարունակվում ողի մեջ	50
Տուբերկուլոզի (բարակացավի) մասին	51
Ի՞նչպես Նազիկը այցելեց Խաչիկին հիվանդանոցում	53
Մենք ի՞նչպես ենք կռվում բակտերիաների դեմ	54
Մարդուս համար ոգտակար սունկիկների մասին	56

ԽՈՐՀՐԴ. ՍՈՑ. ՀԱՆ. ՄԻՈՒԹՅԱՆ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐԻ
ԿԵՆՏՐ. ՀՐԱՏԱՐԱԿԶՈՒԹՅՈՒՆ

— Հայկական սեկցիա —

Մոսկվա, Նիկոլսկի փող. № 10

Ի. ՍՏԱԼԻՆ.—Գյուղացիական հարց: Գինը 50 կոպ.

Ի. ՍՏԱԼԻՆ.—Ազգային հարց: (Տպագրվում է):

Վ. ԼԵՆԻՆ.—Պատգամներ յերիսասարդության. գինը 15 կ.

Ն. ԲՈՒԽԱՐԻՆ.—Սոցիալիզմի ուղին յեվ բանվորա-գյուղա-
ցիական դաշինք: Գինը՝ 1 ռ.:

Ի. ՖԼԵՐՈՎՍԿԻՅ.—Մեր առաջին բանվ.-գյուղ. հեղափո-
խությունը. Գինը 70 կ.

Ն. ԿՐՈՒՊՍԿԻՅԱ.—Լենինի պատգամները ժողովրդական
լուսավորության մասին: Գինը 20 կ.

ԼԱՎՐԵՆՏՅԵՎ.—Ինչպես աշխուժացնել խորհուրդները. գ. 30 կ

Զ. ՅԱՎՈՐՍԿԻՅԱ.—Կլարա Յեսկին (կենսագր.): Գինը 10 կ.

Ն. ՏՅՈՒՐՅԱԿՈՒՆՈՎ.—Ազգ. հարցը յեվ դպրոցը: գ. 40 կ.:

Բ. ԺԱՎՈՐՈՆԿՈՎ.—Հասարակագիտությունը 1 ասիճա-
նի դպրոցում: գինը 65 կ.

Ն. ՅԵԼԻՉԵՆՈՎ.—Ի՞նչ վարձեց կուս. XIV համագ. 112
էջ, գ. 30 կ.:

Ա. ԴՄԻՏՐՅԵՎ.—Տգիտությունը յեվ սնահավասությունը:
Գինը 15 կ.

Մ. ԼԻՎԵՆՍԿԻ.—Գյուղատնտեսական հարկ: Գինը 20 կ.

ՅԵՍԻՊՈՎ.—Գյուղացիության պահանջները յեվ խորհրդա-
լին դպրոցի ծրագրերը: Գինը 12 կոպ.

Ս. Լ.—Գեղջկուհին յեվ յերեխաները: Գինը 30 կ.

Պ. ՎԼԱՍՈՎ.—Հողի մեակումը յերաժի ժամանակ: Գի-
նը 40 կոպ.

- Լ. ՅՈՋԵՖՈՎԻԶ.—Դյուղ կանգնի գերան կկոսրի (կոոպերացիան գյուղում): Գինը 30 կոպ.
- Ի. ՊՈՂՅԱՊՈԼՍԿԻ.—Աստու կամբը թե՞ գյուղասնեսական գիտությունը: գինը 20 կ.
- Ա. ԿՐՍՎՉԵՆԿՈ.—Թե ինչպես կարելի լի գյուղում ելեֆրականությունն անցկացնել: Գինը 15 կ.
- ՌՈՒՏԻՆ.—Դյուղացիական հողաշինարարության այբուբենը: Գինը 30 կոպ.
- Պ. ԼԻՍՍՉԵՎ.—Խոզը գյուղացիների կերակրողն է: Գ. 18 կ.
- Ն. ԲՐՍՈՒԿԵ.—Թե ինչպես գերմանացին սխալեց, վոր կովը տարին յերկու անգամ ծնի. Գ. 15 կ.:
- Ա. ՍԿՈՄՈՐՈՍՈՎ.—Ինչպես բնաշխ կարճատև կով: Գ. 12 կ.
- Ա. ՍԿՈՄՈՐՈՍՈՎ.—Առաջին ոգնությունը հիվ. կենդանուն: Գ. 17 կ.
- Ա. ԲՐԱՆՍՏՈՒՐԳ.—Ընտանի կենդանիների վարակիչ հիվանդությունները: Գինը 17 կ.
- Ն. ՍԵՄՍՇԿՈ.—Թոֆալս. (պասկերագար): Գինը 25 կ.
- Բ. ԴԻՆՍՏՈՒՐԳ.—Յերեխաների վարակիչ հիվանդություններ. Գ. 30 կ.
- Վ. ԲՐՈՆՆԵՐ.—Վեներական ախտեր. Գինը 25 կ.
- Ա. ՍՊԵՐԱՆՍԿԻ.—Մոր այբբենարանը. (պասկ.): Գ. 16 կ.
- Ն. ՍԵՄԵԿԻՆ.—Արեվը, նրա վորդիները յեվ բունները: Գ. 40 կ.
- Վ. ՅԱՉՎԻՑԿԻՅ.—Մարդկային բնակարանի պատմութ.: Գինը 15 կ.
- Գ. ԳՐՍՎԵ.—Ինչպես է սարքված սիյեգերը. (49 նկ.): Գ. 95 կ.
- ԳՐԵՄՅՈՅԿԻՅ.—Վորոտ, կայծակ յեվ ելեֆրականությունը: Գինը 40 կ.
- Ա. ԳՈՒ.—Կենդանիների յեվ մարդու ծագումը: Գ. 35 կ.
- Մ. ԳՈՐԿԻՅ.—Յերեխասարդ գրողը: Մարդը: Գինը 15 կ.
- Մ. ՍԵՐԱՖԻՄՈՎԻԶ.—Պատմվածքներ:

- Դ. ՄԱՄԻՆ-ՍԻԲԻՐՅԱԿ.—Մոծակի յեվ արջի մասին: (Պասկերագար), Գ. 15 կ.
- Պ. ՈՐԼՈՎԵՅ.—Ճամբորդություն այբուպանով: (Պասկերագար). Գինը 22 կ.
- Պ. ՈՐԼՈՎԵՅ.—Քիմիկոս Կուզկան: (Պասկերագար): Գինը 28 կոպ.:
- Ա. ԿՈՒՊՐԻՆ.—Յերկրի խորքերում: (Պասկերագար): Գինը 15 կոպ.
- Ա. ՆԵՎԵՐՈՎ.—Ինչպես ելին ապրում սիկնիկները յեվ ինչ արեց արհիներ զինվորը: (Պասկ.): Գինը 16 կ.:
- Ա. ԿՐՍՎՉԵՆԿՈ.—Ինչպես Սաֆոն կարմիր բանակային դարձավ: Գ. 35 կ.
- Ֆ. ՖՈՔՍ.—Միմիսը մեկ ժամով: (Պասկերագար): Գինը 18 կոպեկ:
- ՅԵ. ՌԱԿԻՆ.—Պիոներ, պահպանիչ առողջությունը: Գինը 10 կոպեկ:
- Պ. Ռ.—Պասանի պիոներ: Ժողովածու: (Պասկ.). Գինը 60 կ.
- Պ. ԽԵՐՆԻԿՈՎ.—Կարմամորքները: գինը 45 կ.
- «Թուչուններ», գունասիւ պայքում մանուկների համար. գինը 20 կոպ.:
- ՈՒՅԳԱ.—Փոքրիկ հերոսուհին: Գինը 10 կ.
- ԵԴՄՈՆԴ ԴՄԱԻԶԻՍ.—Անձնվեր տղան: Գինը 10 կ.

Գիմել, Москва, Никольская 10. Центриздату.
Կամ Յերեվան, Հայաստանի Պետհրատին:

2013

«Ազգային գրադարան»

NL0071844

ԳԻՆԸ 40 ԿՈՊ.

Н. В. ФАЛЬКНЕР.

**Будем сильны и
здоровы.**

На армянском яз.

Центральное Издательство Народов Союза С. С. Р.

Москва

Никольская, 10.